

پژوهشی در ادبیات
و اندیشه‌ی علمی تخیلی

تعاریف، تاریخ تحلیلی، درون‌مایه‌ها،

شاخه‌ها و نمونه‌های جهانی

(کتاب مرجع)

محمد قصاب

فهرست

۲۱

بیشگفتار

بخش ۱: تاریخ ادبیات و اندیشه‌ی علمی تخیلی

- فصل ۱: چالش‌های تدوین تاریخ ادبیات علمی تخیلی ۲۹
- فصل ۲: دیدگاه‌های متفاوت نسبت به تاریخ ادبیات علمی تخیلی ۳۲
- فصل ۳: دوران باستان تا قرن شانزدهم میلادی ۳۴
- حماسه‌ی گیلگمش ۳۴
- ایللیاد و اودیسه ۳۵
- لوسین: تاریخ واقعی ۳۶
- افلاطون: جمهوری ۳۶
- آریستوفان: پرندگان ۳۷
- اشعار هند باستان: رامایانا ۳۸
- پوبلیوس اویدیوس ناسو (اُید): مسخ ۳۸
- افسانه‌ی دایدالوس و ایکاروس ۳۸
- افسانه‌ی بیولف ۳۸
- افسانه‌ی آواز نیلونگ‌ها ۳۹
- دانته آلیگیری: کمدی الهی ۳۹
- فصل ۴: قرن شانزدهم تا پیش از ژول ورن و اچ. جی. ولز ۴۱
- فصل ۵: قرن شانزدهم تا قرن نوزدهم در اروپا ۴۲
- داستان فاوست ۴۲

۷۳	— هربرت جورج ولز
۷۸	— ادگار رایس برافس
۸۰	— اچ. پی. لاوکرافت
۸۱	— رابرت هی. هاوارد
۸۲	— هنری رایدنر هاگارد
۸۳	— برام استاکر
۸۳	— آرتور کانن دوویل
۸۳	— فرانتس کافکا
۸۵	فصل ۸: آغاز دوران ادبیات علمی تخیلی مدون یا دوران نقره‌ای
۸۵	— هوگو گرنسبک
۸۸	— ئی. ئی. داک اسمیت
۹۱	— فیلم متروپولیس
۹۱	— کارل چاپک
۹۲	— یوگنی زامیاتین
۹۳	— آلدوس هاکسلی
۹۴	— سی. اس. لوئیس
۹۵	— اولاف استپلدون
۹۶	— جورج اورول
۹۸	فصل ۹: دوران عصر طلایی ادبیات علمی تخیلی تا پیش از جنگ جهانی دوم
۹۹	— جان دابلیو. کمپل
۱۰۳	— موری لینستر
۱۰۴	— ای. ئی. ون وت
۱۰۶	— تئودور استورجیون
۱۰۷	— لافایت ران هوپارد
۱۰۸	— لیون اسپراگ دکمپ
۱۰۹	— هنری کاتنر - کاترین لوسیل مور
۱۱۲	— رابرت ای. هینلین
۱۱۴	— اینزاک آسیموف
	فصل ۱۰: عصر طلایی پس از جنگ جهانی دوم
۱۲۵	— دیمون نایت
۱۲۷	— جیمز بنجامین بلیش

۴۳	— توماس مور: اُتوپیا
۴۳	— فرانسیس بیکن: اتلانٹیس جدید
۴۴	— شکسپیر: طوفان
۴۵	— یوهانس کپلر: رؤیا
۴۵	— سیرانو دو برژراک: دنیا‌های دیگر
۴۶	— مارگارت کاوندیش: شرح یک دنیا‌ی جدید به نام دنیا‌ی شعله‌ور
۴۶	— لوئی سباستین مرسیه: سال ۲۴۴۰
۴۷	— جان اتان سوئفت: سفرهای گالیور
۴۸	— ولتر: میکرومگاس
۴۹	— لودویگ هولبرگ: سفرهای زیرزمینی نیلز کلیم
۴۹	— ساموئل مدن: یادداشت‌هایی از قرن بیستم
۵۰	— داچ ویلم بیلدردیک: گزارشی کوتاه از سفر جالب به آسمان‌ها و کشف سیاره‌ای جدید
۵۰	— مری شلی: فرانکنشتاین، پرومئوس جدید
۵۴	— لوئیس کارول: آلیس در سرزمین عجایب
۵۴	— ژول ورن
۵۸	— ویکتور هوگو: اسطوره‌ی قرون
۵۹	— دوگرافینی: ماجراهای شگفت‌انگیز یک دانشمند روس
۵۹	— ادوین ای. ابوت: سرزمین مسطح: داستان ابعاد زیاد
۶۰	— رابرت لوئیس استیونسون: پرونده‌ی عجیب دکتر جکیل و آقای هاید
۶۱	— ادوارد بولور لایتون: وریل، قدرت نژاد جدید
۶۲	— ساموئل باتلر: اجکان
۶۴	فصل ۶: قرن نوزدهم در آمریکا
۶۵	— جورج تاکر
۶۵	— ادگار آلن پو
۶۷	— ناتانیل هاتورن
۶۷	— فیتز جیمز اُبراین
۶۸	— ادوارد بلامی
۶۸	— مارک تواین
۷۰	— جک لندن
۷۰	— ادوارد اورت هیل
۷۲	فصل ۷: از ولز تا گرنسبک

۸۲۴	۸۳. سوپرمن‌ها یا قهرمانان
۸۲۵	۸۴. مهندسی ژنتیک
۸۲۶	۸۵. شبیه‌سازی یا کلونینگ
۸۲۶	۸۶. توانایی تله‌پاتی
۸۲۷	۸۷. ذهن کندوی عسلی
۸۲۷	۸۸. تسلط ذهنی بر ماده یا ESP
۸۲۸	۸۹. تکامل یا انحطاط انسان
۸۲۸	۹۰. توانایی فرافیزیکی یا توانایی Psi
۸۲۹	۹۱. حواس برتر - توانایی برتر
۸۳۲	۹۲. سایبورگ
۸۳۳	۹۳. کاشت یا ایمپلنت
۸۳۴	۹۴. سایبر پانک
۸۳۵	۹۵. حیات مصنوعی
۸۳۶	۹۶. علمی تخیلی پزشکی
۸۳۷	۹۷. حیوانات مصنوعی - حیوانات هوشمند
۸۳۸	۹۸. روایات‌ها
۸۴۰	۹۹. آندروئیدها
۸۴۰	۱۰۰. بیونیک
۸۴۲	۱۰۱. هوش مصنوعی
۸۴۴	۱۰۲. ماشین‌های شورش‌ی
۸۴۴	۱۰۳. ماشین‌های بیگانه
۸۴۴	۱۰۴. حقیقت مجازی یا واقعیت مجازی
۸۴۶	۱۰۵. فناوری نانو
۸۴۷	۱۰۶. کوچک و بزرگ کردن اندازه
۸۴۸	۱۰۷. ریاضیات
۸۴۹	۱۰۸. خون‌آشامان یا دراکولاها
۸۵۰	۱۰۹. دریا و زندگی زیر دریا
۸۵۲	۱۱۰. آینده‌شناسی
۸۵۲	۱۱۱. دانشمندان دیوانه - دانشمندان قهرمان
۸۵۴	۱۱۲. ضبط محتوای ذهن و احساسات در رایانه
۸۵۵	۱۱۳. حکومت واحد جهانی

۸۵۵	مضامین تکمیلی
۸۵۷	فصل ۱۰: پی‌نوشتی درباره‌ی زیرشاخه‌های علمی تخیلی
۸۵۷	- ادبیات علمی تخیلی طنز
۸۵۸	- فمینیسم در ادبیات علمی تخیلی
۸۵۸	- مذهب در ادبیات علمی تخیلی

بخش ۸: ادبیات علمی تخیلی در ایران

۸۶۳	مقدمه
۸۶۵	فصل ۱: یادآوری
۸۶۸	فصل ۲: رفع یک باور اشتباه درباره‌ی شروع ادبیات علمی تخیلی در ایران
۸۷۲	فصل ۳: انقطاع یا گسستگی تاریخی در حیات ادبیات علمی تخیلی در ایران
۸۷۳	فصل ۴: قصه‌ی پرواز کیکاووس، داستانی علمی تخیلی در ادبیات کهن پارسی
۸۷۷	فصل ۵: داستان حَیّ بن یَظْظان
۸۷۹	فصل ۶: ظهور داستان‌های علمی تخیلی جدید در ایران طی یک قرن اخیر
۸۸۰	فصل ۷: ادبیات علمی تخیلی پس از دهه‌ی ۱۳۶۰
۸۸۵	فصل ۸: نقدی بر ماهیت ادبیات علمی تخیلی در دوران پیش از انقلاب اسلامی
۸۸۷	فصل ۹: ادبیات و اندیشه‌ی علمی تخیلی از دهه‌ی ۱۳۶۰ به بعد
۸۸۹	فصل ۱۰: ادبیات علمی تخیلی در نیمه‌ی دوم دهه‌ی ۱۳۶۰ و نیمه‌ی نخست دهه‌ی ۱۳۷۰
۸۹۱	- نقاط ضعف رشد ادبیات علمی تخیلی در نیمه‌ی دوم دهه‌ی ۱۳۶۰ و ...
۸۹۴	- تأثیرات اجتماعی ادبیات علمی تخیلی در این دوره
۸۹۶	فصل ۱۱: ادبیات علمی تخیلی در نیمه‌ی دوم دهه‌ی ۱۳۷۰ و نیمه‌ی نخست دهه‌ی ۱۳۸۰
۸۹۸	فصل ۱۲: نمایش آثار سینمایی و تلویزیونی علمی تخیلی
۹۰۲	فصل ۱۳: بازی‌های رایانه‌ای
۹۰۳	فصل ۱۴: اینترنت
۹۰۵	فصل ۱۵: نشر مجلات علمی تخیلی
۹۰۶	فصل ۱۶: ایجاد گروه یا انجمن علمی تخیلی
۹۰۷	فصل ۱۷: نمایش و تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی علمی تخیلی در ایران
۹۰۹	فصل ۱۸: فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی علاقه‌مندان به موضوعات علمی تخیلی
۹۱۱	فصل ۱۹: ناشران کتاب‌های علمی تخیلی
۹۱۲	فصل ۲۰: نگارش آثار علمی تخیلی در ایران

- فصل ۲۱: نقاط ضعف ادبیات علمی تخیلی نوشته شده
 فصل ۲۲: وضعیت موجود
 فصل ۲۳: برخی آثار علمی تخیلی منتشر شده‌ی ترجمه‌ای
 فصل ۲۴: برخی آثار علمی تخیلی نوشتاری منتشر شده

بخش ۹: مطالب متفرقه

- مقدمه
 فصل ۱: چیستی ادبیات و اندیشه‌ی علمی تخیلی
 فصل ۲: علل علاقه‌ی مخاطبان علمی تخیلی به این گونه‌ی ادبی و هنری
 فصل ۳: تأثیر هنر علمی تخیلی در مخاطب
 فصل ۴: تأثیرات اجتماعی ادبیات، هنر و اندیشه‌ی علمی تخیلی
 فصل ۵: پیش ذهنیت یا پروتکل‌های اندیشه و ادبیات علمی تخیلی
 فصل ۶: رفع یک سوء تفاهم
 فصل ۷: سلیقه‌ی مخاطبان
 فصل ۸: مذهب در ادبیات علمی تخیلی
 برخی از منابع و مراجع
 فهرست نام کسان

پیشگفتار

فکر نگارش کتابی درباره‌ی ادبیات علمی تخیلی و همچنین احساس ضرورت انجام این کار شاید به اواسط دهه‌ی ۱۳۷۰ برمی‌گردد. آن زمان ادبیات علمی تخیلی در محیط‌های فرهنگی و آموزشی به صورت وارونه معرفی شده بود، یا بدتر از آن، جهلی کامل نسبت به این گونه‌ی ادبی بر مراکز دولتی و غیردولتی مرتبط با فرهنگ و ادبیات حاکم بود.

نگرش منفی برخی از افراد - که گاهی مسئولیت‌های سیاست‌گذاری فرهنگی نیز داشتند - به ادبیات علمی تخیلی، نگارنده را که به مطالعه و ترجمه‌ی این قبیل آثار علاقه‌مند بودم و در این زمینه فعالیت می‌کردم، دچار تردید می‌کرد. همین امر باعث شد که به طور جدی به مطالعه درباره‌ی خود ادبیات علمی تخیلی روی آورم و همراه با مطالعه و ترجمه‌ی داستان‌های علمی تخیلی، به مباحث نظری و موضوع چیستی این گونه‌ی ادبی نیز بپردازم.

البته آشنایی با دیگر علاقه‌مندان و فعالان ادبیات علمی تخیلی مانند پیمان اسماعیلیان خامنه، زنده‌یاد حسین ابراهیمی (الوند) و مهرداد تویسرکانی و فعالیت‌های مشترک در فرهنگ سراها و دیگر مراکز فرهنگی باعث شد که توجه نگارنده به موضوعات نقد و نظر پیرامون این گونه‌ی ادبی